

Wpływ miejsc kultu na kształtowanie i integrację przestrzeni publicznych w mieście

Joanna Gil-Mastalerczyk

*Katedra Architektury i Urbanistyki, Wydział Architektury i Budownictwa,
Politechnika Świętokrzyska, e-mail: jmastalerczyk@tu.kielce.pl*

Streszczenie: Celem artykułu jest przedstawienie związków i wpływu miejsc kultu (na przykładzie zespołów sakralnych z obszaru Diecezji Kieleckiej – miasta Kielce) – jako wspólnego dziedzictwa kulturowego, na kształtowanie, integrację, rozwój ogólnodostępnych przestrzeni publicznych w mieście. Miejsca kultu, jako widoczni przez wieki świadkowie historycznych międzyludzkich i terytorialnych wydarzeń, często stają się stymulatorami dla kolejnych procesów zachodzących w tkance miejskiej. Intensywne procesy urbanizacji, następujące na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat, wymuszają niezbędne przekształcenia istniejących struktur oraz wiążącej się z tym modernizacji, rewitalizacji. Procesy te nie powinny stanowić zagrożenia dla prawidłowego funkcjonowania miasta, zachowania tożsamości miejsc kultu, otaczającej je struktury oraz walorów przestrzennych i estetycznych. Powinny prowadzić do ochrony historycznych struktur wykształconych w pobliżu “sacrum” i opieki nad tymi obszarami, stanowiącymi cenne dziedzictwo kulturowe. Złożona struktura funkcjonalna przestrzeni miejskich, wykształconych wokół “sacrum” i związana z nimi atrakcyjna domena publiczna, sprzyjają procesom zmian i często stają się katalizatorem rewitalizacji dla sąsiednich obszarów. Wkomponowane formy architektoniczne, jak i czytelność urbanistyczna założeń sakralnych, integrują strukturę przestrzenną miasta. Zapewniają czytelność w scalaniu struktury przestrzeni miejskiej. Sprzyjają tworzeniu się między nimi związków synergii, powstawaniu harmonijnych relacji tkanki miejskiej. Promują nową przestrzeń, będąc znakiem miejsca a nawet miasta. Kreują wizerunek przestrzeni publicznych, stanowiąc atrakcyjne i otwarte dla różnych aktywności struktury funkcjonalne.

Słowa kluczowe: Architektura, sacrum, integracja, przestrzeń miasta, miasto.

1. Wprowadzenie

Intensywne procesy urbanizacji, następujące na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat, wymuszają niezbędne przekształcenia istniejących struktur miejskich oraz wiążącej się z tym modernizacji, rewitalizacji. Miasto Kielce boryka się z typowymi dla średnich miast problemami, takimi jak niedoinwestowanie podstawowej infrastruktury technicznej czy konieczność rewitalizacji zdegradowanych i marginalizowanych tkanek miasta [1]. Procesy te nie powinny jednak stanowić zagrożenia dla prawidłowego funkcjonowania miasta, w tym zachowania tożsamości miejsc kultu i otaczającej je struktury oraz walorów przestrzennych i estetycznych. Nie powinny prowadzić do zaniechania dbałości o ochronę historycznych struktur wykształconych w pobliżu “sacrum” i opieki nad tymi obszarami, stanowiącymi cenne dziedzictwo kulturowe.

W odniesieniu do miast historycznych, zauważa się plany przywrócenia zrujnowanych układów przestrzennych oraz rekonstrukcji historycznych struktur publicznych i historycznych budowli. Coraz częściej podejmowane są dyskusje nad odtworzeniem niezwykle cennych, dla charakteru dawnych miast, architektonicznych i urbanistycznych

pomników przeszłości. W obecnych realiach formalno-prawnych, realizacje przeprowadzane w obrębie zabytkowych struktur miejskich, uzależnione są zwłaszcza od warunków gospodarczo-ekonomicznych oraz od przeprowadzenia długoterminowych wieloetapowych badań zmierzających do opracowania projektu architektoniczno-urbanistycznego.

Dzięki aktywności władz miejskich oraz pozyskaniu środków unijnych, na lata 2007-2013, w Kielcach przeprowadzony został program rewitalizacji Śródmiejskiej Przestrzeni Publicznej.

Zgodnie z określonymi już w 2006 roku - w perspektywie długofalowej - kierunkami rozwoju miasta Kielce, osiągnięciem założonych celów realizacyjnych stało się między innymi uczynienie z Kielc nowoczesnego, otwartego na świat kultury i sportu miasta, którego ważnym elementem jest jego centrum - Śródmiejska Przestrzeń Publiczna. Ważnym założeniem stała się poprawa stanu przestrzeni miejskiej oraz podniesienie jakości życia w mieście, poprzez rewitalizację oraz działania w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, a także uzupełnienia potencjału przyrodniczego – zieleni miejskiej [1, 2].

Na podstawie poddanych procesom rewitalizacji oraz przebudowy i modernizacji – miejskich ulic, placów, parków i skwerów, zlokalizowanych w otoczeniu miejsc kultu, zaprezentowane zostaną kieleckie doświadczenia związane z realizacją współpracujących ze sobą przestrzeni miejskich o różnej funkcji.

2. Rewitalizacja zabytkowego Śródmieścia – integracja przestrzeni miejskich o różnych funkcjach

Place, ulice, skwery i parki – przestrzenie publiczne czytelnie zdefiniowane przez architekturę, nawarstwiająca się przez wieki, pochodząca z różnych, nieraz odległych epok, (...) stanowią spójną strukturę, ujętą w porządkujące ramy miejskiej regulacji. Bogactwo form i detali stanowi o malowniczości historycznych zespołów urbanistycznych. Różnorodność warunków, wynikających z usytuowania, konfiguracji terenu, a także wpływu lokalnej kultury zamieszkujących miasta społeczności, historycznych wydarzeń i gospodarczych sukcesów oraz niepowodzeń, sprawia, że każde z miast ma niepowtarzalną atmosferę i odmienną tożsamość – wartości, które powinny być chronione. Struktura urbanistyczna miast jest najtrwalsza i w mniejszym stopniu ulega przekształceniom niż wypełniająca ją miejska tkanka [3].

Miasto Kielce w procesie historycznego rozwoju wykształciło charakterystyczne struktury przestrzenne miejskiej tkanki, świadczące o tożsamości kulturowej miasta. Układ architektoniczno-urbanistyczny założeń sakralnych, zlokalizowanych w Śródmieściu Kielc, znajduje wyraźne odbicie w sposobie funkcjonowania miasta oraz w sposobie organizowania i wykorzystywania otaczających je przestrzeni. Obiekty kultu religijnego oraz towarzysząca im funkcja publiczna w strukturze miasta, wywarły istotny wpływ na kształtowanie się otaczającej je przestrzeni społecznej oraz przenikające się z nimi miejskie przestrzenie publiczne o zróżnicowanym charakterze. Wraz z otoczeniem stanowią wartościową, autentyczną substancję, którą należy pielęgnować i chronić. Dlatego z uwagi na *ubytki w ich strukturze, a także na ubytki w otaczającej je miejskiej tkance wymagają różnorodnych współczesnych interwencji, nie tylko z uwagi na wymogi doktryn konserwatorskich, lecz także ze względu na zmieniające się potrzeby współczesnych społeczności [3].*

2.1. Program i cele rewitalizacji

W ramach Działania 6.1 „Wzmocnienie regionalnych i sub-regionalnych ośrodków wzrostu” Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007-13 (współfinansowanego przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju

Regionalnego), miasto Kielce zrealizowało projekt obejmujący rewitalizację i modernizację przestrzeni publicznych zabytkowego Śródmieścia Kielc [4].

Zadania projektu „Rewitalizacja zabytkowego Śródmieścia Kielc – Etap I” objęły:

- „Przebudowę płyty Rynku i okolicznych ulic (odcinek od ul. Sienkiewicza do Rynku).”

Rewitalizacja Śródmieścia Kielc – przebudowa płyty Rynku i okolicznych ulic (odcinek od ul. Sienkiewicza do Rynku) obejmuje przebudowę i rozbudowę płyty Rynku i Placu Św. Tekli, także okolicznych ulic Małej i Dużej, przebudowę i budowę sieci infrastruktury technicznej oraz elementów małej architektury, (...).

- „Budowę ul. Nowosilnicznej (odcinek od ul. Warszawskiej do Pl. Św. Wojciecha).”
Rewitalizacja Śródmieścia Kielc – budowa ul. Nowosilnicznej (odcinek od ul. Warszawskiej do Pl. Św. Wojciecha.) – obejmuje budowę drogi gminnej klasy L1x2 wraz z budową linii wodociągowej i gazociągowej, oświetlenia ulicznego oraz przebudową lub zabezpieczeniem kolidujących elementów infrastruktury.

- „Przebudowę płyty Placu Najświętszej Marii Panny i okolicznych ulic (odcinek od ul. Sienkiewicza do Placu Najświętszej Marii Panny i ul. Kapitulnej).”

Rewitalizacja Śródmieścia Kielc – przebudowa płyty Placu Najświętszej Marii Panny i okolicznych ulic (odcinek od ul. Sienkiewicza do Placu Najświętszej Marii Panny i ul. Kapitulnej) – obejmuje przebudowę i rozbudowę Placu NMP oraz kompleksową przebudowę nawierzchni jezdni i chodników ulicy Małej, Dużej, Kapitulnej na odcinku od ul. Sienkiewicza do Placu NMP wraz z przebudową kanalizacji deszczowej, oświetlenia ulicznego, niezbędną przebudowę elementów infrastruktury technicznej oraz stworzenie nowych elementów małej architektury i zieleni ulicznej w rejonie Placu NMP.

- „Przygotowanie infrastrukturalne terenu pod śródmiejską zabudowę; obszar w rejonie ul. Piotrkowskiej, ul. Silnicznej i Al.IX Wieków Kielc wraz z przebudową skrzyżowania ul. Nowy Świat z Al.IX Wieków Kielc”.

Rewitalizacja Śródmieścia Kielc – przygotowanie infrastrukturalne terenu pod śródmiejską zabudowę; obszar w rejonie ul. Piotrkowskiej, ul. Silnicznej i Al.IX Wieków Kielc wraz z przebudową skrzyżowania ul. Nowy Świat z Al.IX Wieków Kielc.

- „Przebudowę zespołu obiektów powięziennych przy ul. Zamkowej 3”.

Rewitalizacja Śródmieścia Kielc – przebudowa zespołu obiektów powięziennych przy ul. Zamkowej 3. – obejmuje przebudowę, rozbudowę i nadbudowę historycznego zespołu obiektów powięziennych przy ul. Zamkowej w Kielcach. (...)

- „Rewitalizację Śródmieścia Kielc – adaptacja budynku przy ulicy Kapitulnej 2, na potrzeby Biura Wystaw Artystycznych” (...) [5].

W ramach projektu „Rewitalizacja zabytkowego Śródmieścia Kielc – Etap II” przeprowadzono:

- Przebudowę dziedzińca Pałacu Biskupów krakowskich (obecnego Placu Zamkowego), wraz z modernizacją infrastruktury technicznej.

W ramach rewitalizacji zaplanowano:

- rewitalizację dziedzińca frontowego
- rewitalizację wewnętrznego dziedzińca południowego wraz z przyległym tarasem
- rewitalizację tarasu korpusu głównego Pałacu Biskupów Krakowskich od strony wewnętrznego dziedzińca południowego (przy elewacji południowej)
- W listopadzie 2014 roku, za zgodą Instytucji Zarządzającej RPO WŚ zakres rzeczowy zadania piątego rozszerzono o rewitalizację wewnętrznego dziedzińca północnego wraz z przyległym tarasem [6].

Podstawowym celem projektu rewitalizacji Śródmieścia Kielc stało się zwiększenie atrakcyjności społeczno-gospodarczej i przestrzennej miasta oraz zapewnienie skutecznego pełnienia przez miasto funkcji regionalnego ośrodka metropolitalnego. W szczególności podjęte działania miały na celu:

- *zahamowanie zjawiska degradacji obszaru Śródmieścia,*
- *zwiększenie potencjału kulturalnego i turystycznego miasta poprzez nadanie obiektom i terenom nowych funkcji społeczno-kulturalnych i turystycznych, (...)*
- *zahamowanie procesu marginalizacji ekonomicznej i społecznej rewitalizowanego obszaru,*
- *ograniczenie ruchu samochodowego na obszarze objętym rewitalizacją,*
- *zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej miasta,*
- *ożywienie gospodarcze i kulturalne Śródmieścia [5].*

2.2. Wpływ miejsc kultu na integrację przestrzeni publicznych w mieście

Złożona struktura funkcjonalna przestrzeni miejskich, wykształconych wokół miejsc kultu religijnego, i związana z nimi atrakcyjna domena publiczna, sprzyjają procesom zmian i stają się katalizatorem rewitalizacji dla sąsiednich obszarów.

Na obszarze miasta Kielce, miejsca kultu – jako widoczne przez wieki świadki historycznych międzyludzkich i terytorialnych wydarzeń, stały się stymulatorami dla kolejnych procesów zachodzących w tkance miejskiej. Intensywne procesy urbanizacji, następujące na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat, wymusiły niezbędne przekształcenia istniejących struktur oraz wiążące się z tym modernizacji, rewitalizacji.

W ramach prowadzonych działań rewitalizacyjnych, związanych z przebudową i modernizacją zabytkowego Śródmieścia, podjęta została próba integracji przestrzeni publicznych w mieście. Koncepcje projektowe objęły oprócz rewitalizacji przestrzeni publicznych graniczących bezpośrednio z miejscami i obiektami kultu religijnego, również ich otoczenie parkowe, skwery, ulice oraz korektę w zagospodarowaniu obrzeży rzeki Silnicy. W wyniku wieloletnich prac powstały atrakcyjne przestrzenie publiczne o różnych funkcjach. Wprowadzono i uporządkowano ciągi piesze, pieszo-jezdne, rowerowe, zaprojektowano system ścieżek spacerowych, nadrzeczny ciąg komunikacyjny, z siedziskami, oświetleniem i formami zieleni komponowanej. Zaproponowano przekształcenia zaniedbanych ogólnodostępnych przestrzeni, ograniczonych przez kamienice i zabudowania, w niewielkie place publiczne. W przestrzeni placów wprowadzono nowe posadzki, ożywiająca je zielen, zaprojektowano siedziska i różne elementy oświetlenia. Zaproponowano formy małej architektury, towarzyszące jej pergole, stoliki kawiarniane.

Rewitalizacja miejskich terenów publicznych Kielc, jako realizacji tworzących połączone układy przestrzenne, stała się okazją do ukształtowania nowych i atrakcyjnych fragmentów obszaru Śródmieścia. Oferują one swym mieszkańcom przyjazną przestrzeń o bogatym programie i uformowaniu, uwolnioną od uciążliwości komunikacyjnej. Nowe zależności przestrzenno-funkcjonalne, umożliwiły użytkownikom miasta realizowanie licznych aktywności. Stały się miejscem częstych spotkań i kreacji więzi społecznych. Natomiast historyczne otoczenie architektoniczne wyzwala pozytywne emocje oraz wywołuje korzystne skojarzenia. Publiczne struktury miasta, w wyniku założonych celów realizacyjnych, stały się źródłem relaksu, poczucia jakości życia, dumy i przywiązania do miejsca [7].

Reasumując, czytelność urbanistyczna założeń sakralnych oraz wkomponowane formy architektoniczne obiektów kościelnych, integrują strukturę przestrzenną miasta. Zapewniają czytelność w scalaniu struktury przestrzeni miejskiej. Wywierają znaczący wpływ

na kształtowanie i rozwój ogólnodostępnych przestrzeni publicznych w mieście. Sprzyjają tworzeniu się między nimi związków synergii, powstawaniu harmonijnych relacji w tkance miejskiej. Kreują wizerunek przestrzeni publicznych, stanowią atrakcyjne i otwarte dla różnych aktywności struktury funkcjonalne. Promują nową przestrzeń, stając się znakiem miejsca a nawet miasta. Wykształcone wokół miejsc kultu, nowe atrakcyjne przestrzenie publiczne, znacząco wpłynęły na poprawę estetyki już istniejących.

Warto podkreślić, że szczególnie istotna w procesie projektowania architektoniczno-urbanistycznego – otoczenia miejsc kultu – jest spójna koncepcja projektowa, skoordynowana z wszystkimi działaniami, w tym przede wszystkim współdziałaniem różnych branż, gdyż: *Celem twórczości architektonicznej jest kształtowanie przestrzeni dla realizacji różnorodnych potrzeb jednostek i zbiorowisk ludzkich, a warstwa artystyczna tych kreacji powinna służyć głównie pozytywnemu zaspokajaniu potrzeb estetycznych i emocjonalnych* [8].

2.3. Historyczne zespoły sakralne – architektura integracyjna

Aleksander Bohm uważa, że największe możliwości w poszukiwaniu śladów synergii w architekturze stwarza właśnie miasto: *W jego wnętrzu rodzą się niezliczone związki przestrzenne, które gdy podporządkowane są twórczej idei, owocują w postaci dzieła sztuki* [9].

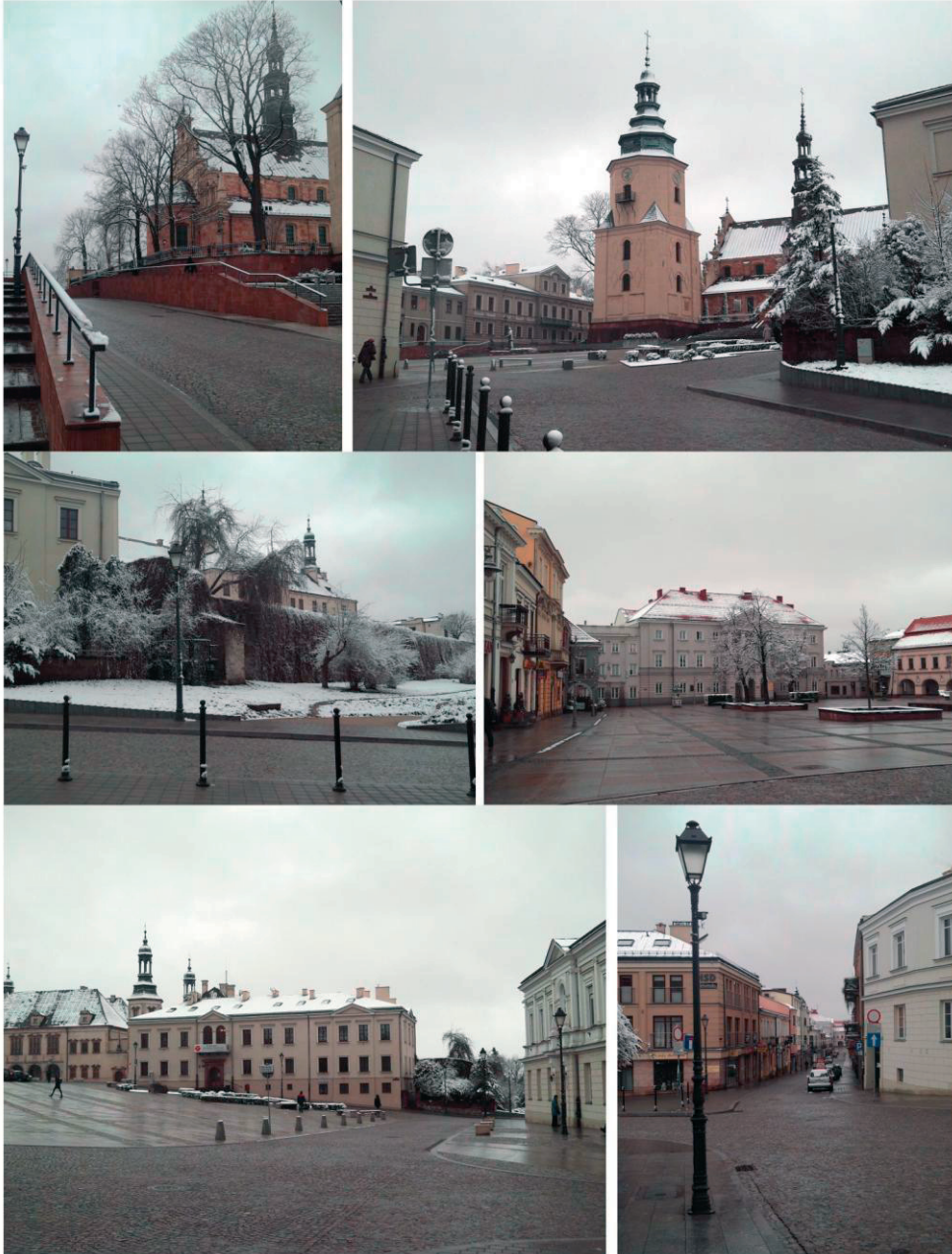
Prace, jakie podjęto na obszarze Śródmieścia Kielc, związane z odtworzeniem dawnego układu przestrzennego i przywróceniem historycznego wyglądu miejskim przestrzeniom publicznym, świadczą o nieprzeciętnych działaniach w celu przywrócenia spójności i harmonijnego wizerunku tej części miasta. Odzyskana zrewitalizowana przestrzeń niesie za sobą zmiany kompozycyjne, funkcjonalne oraz estetyczne. Staje się przykładem wzajemnego współdziałania.

Towarzyszące funkcji „sacrum” odnowione ulice i place (Plac Najświętszej Marii Panny, Plac Zamkowy, Plac Artystów, Rynek, Plac Św. Tekli, okoliczne ulice Mała i Duża, Kapitulna, Sienkiewicza, Nowosilniczna – od ul. Warszawskiej do Placu Św. Wojciecha), postrzegamy jako eksponowane i szczególnie wartościowe obszary. Miejsca te – zintegrowane formami architektury sakralnej – są dogodnie zlokalizowane i widoczne, odpowiednio skomunikowane z resztą miasta, uwolnione od ruchu samochodowego, bezpieczne. Zapewniają komfort i budują nowy wizerunek miejsca w przestrzeni.

Przestrzeń otaczająca zespół architektoniczny Wzgórza Katedralnego i Zamkowego, wraz z terenami zielonymi, od wieków służyła społeczności miejskiej, jako miejsce spotkań i przeżywania ważnych uroczystości religijnych. W wyniku przebudowy Plac Najświętszej Marii Panny zmienił swój dotychczasowy wygląd i charakter. Przywrócono mu rolę miejsca uroczystości religijnych, odbywających się tu jeszcze przed wojną. Odnowione i przebudowane sąsiednie skwery i tereny parkowe, wzbogacają przestrzeń oraz sprzyjają podniesieniu atrakcyjności społecznej i przestrzenno-funkcjonalnej całego miasta.

Średniowieczny dziedziniec przed Pałacem Biskupów Krakowskich, pełniący ważną rolę w kompozycji urbanistycznej całego miasta, stanowi zabytkową przestrzeń urbanistyczną wykształconą przed jednym z najbardziej reprezentatywnych miejsc w Kielcach, w sąsiedztwie Bazyliki Katedralnej. W wyniku przebudowy, przestrzeń placu odzyskała cenne historyczne oblicze – barokowego założenia. Akcentuje prestiż obiektów sakralnych i ich wpływ na historyczną wartość przestrzeni.

Architektoniczna wartość budowli sakralnych - w swej treści i formie, stanowi wyjątkową spuściznę poprzednich pokoleń. Formy obiektów kultu religijnego, dzięki swej czytelności, odegrały znaczącą rolę w scalaniu ogólnodostępnych struktur miejskich oraz powstawaniu między nimi związków synergii. „Sacrum” stało się tym czynnikiem, który prowokował do doświadczeń.

Fot. 1. Rewitalizacja Kielc. Widok na ul. Jana Pawła II, fot. autor, marzec 2015

Fot. 2. Plac Najświętszej Marii Panny przed Bazyliką Katedralną, widok od strony ul. Małej i Kapitulnej, fot. autor, marzec 2015

Fot. 3. Przestrzeń publiczna z systemem ścieżek pieszych, widok od ul. Kapitulnej, fot. autor, marzec 2015.

Fot. 4. Rynek, widok od ulicy

Fot. 5. Plac Najświętszej Marii Panny, widok od ul. Dużej, fot. autor, marzec 2015

Fot. 6. Perspektywa ul. Małej, widok z Placu NMP, fot. autor, marzec 2015

Podsumowując należy stwierdzić, że architektura obiektów i zespołów sakralnych Śródmieścia Kielc, wpłynęła pozytywnie na jakość wizerunku i tożsamości przestrzeni publicznej tej części miasta – zarówno w skali przestrzeni sąsiednich ulic jak i miejskich placów. Historyczne formy budowy sakralnych współtworzą atmosferę miasta, umożliwiającą identyfikację poszczególnych struktur, a także pozostają istotnym elementem w kształtowaniu współczesnego środowiska życia. Definiują śródmiejską przestrzeń publiczną i integrują przestrzenie miejskie o różnych funkcjach.

Architektura obiektów sakralnych Kielc stała się wyróżnikiem historycznych zespołów urbanistycznych w strukturach współczesnego miasta. Otaczająca je ogólnodostępna przestrzeń stanowi o tożsamości kulturowej i określa wizerunek historycznego centrum dzisiejszej aglomeracji.

3. Podsumowanie

Historyczne centrum Kielc w wyniku procesów rewitalizacji Śródmiejskiej Przestrzeni Publicznej stało się miejscem koncentracji życia społecznego oraz wizytówką miasta. Wprowadzenie w istniejącą przestrzeń nowych wartości wpłynęło korzystnie na całokształt historycznego obszaru oraz na zmianę zachowań jej użytkowników-uczestników.

Nowe zagospodarowanie placów, rewitalizacja zabytkowych ulic i obiektów z przeznaczeniem na działalność handlowo-usługową, w tym przede wszystkim na funkcje rozrywkowe czy bazę hotelowo-restauracyjną, zaowocuje w przyszłości poprawą jakości życia oraz przyczyni się do integracji lokalnej społeczności, która będzie mogła spotykać się w nowoczesnym i bezpiecznym Śródmieściu.

Niewątpliwie, nowe przestrzenie przedstawiają charakter i największe atuty miasta. Uzyskane efekty będą mogły w przyszłości mieć odzwierciedlenie w innych inwestycjach miejskich, związanych z tworzeniem przyjaznych przestrzeni, nie tylko w centrum i jego ścisłym otoczeniu.

Równie aktualnym i wysoce ważnym problemem staje się integracja zabytkowego centrum z nowo powstającymi zespołami zabudowy. Kluczowym staje się inwestowanie w rozwój poszczególnych dzielnic, w tym zagospodarowanie wewnątrz dziedzińców i podwórek pomiędzy kamienicami i kwaterami zabudowy, uporządkowanie zielonych skwerów, enklaw i przestrzeni zewnętrznych miasta, tak by przynosiły satysfakcję z jakości życia. J. Gehl uważa, że dobra przestrzeń miasta integruje, zaprasza, jest otwarta dla wszystkich i przygotowana na różne zdarzenia [10].

Konkludując, należy jeszcze raz stwierdzić, że miejsca kultu tworzą wyjątkowy obraz miasta, o szczególnym znaczeniu w procesach jego odnowy. Stanowią o harmonijnej kompozycji struktur publicznych oraz integracji struktury przestrzennej współczesnego miasta. W wyniku przeprowadzonych działań rewitalizacyjnych, historyczny obszar Śródmieścia Kielc przekształcony został w atrakcyjne przestrzenie i powiązane funkcjonalnie tereny. Śródmiejska przestrzeń stała się rzeczywistym centrum życia społeczno-kulturalnego oraz nabrała charakteru miejsca wypoczynku i rekreacji. Przebudowane obszary miasta, będą mogły w przyszłości zaistnieć, jako miejsce organizacji imprez kulturalnych oraz zapewnić spójny rozwój społeczno-gospodarczy Kielc, a nawet całego regionu – jako główny ośrodek metropolitalny, pełniący między innymi funkcje kulturalne, administracyjne, usługowe, turystyczne oraz charakteryzujący się wyższą, niż średnia dla regionu, dynamiką rozwoju gospodarczego.

Literatura

1. Strategia rozwoju miasta Kielce na lata 2007-2020, Kielce 2006, s. 4.
2. Strategia rozwoju miasta Kielce na lata 2007-2020, Aktualizacja, Kielce 2015.
3. Węclawowicz-Gyurkovich E. *Architektura najnowsza w historycznym środowisku miast europejskich*. Wyd. Politechnika Krakowska, Kraków 2013, s. 5.
4. <http://www.mzd.kielce.pl>, dn. 9.03.15.
5. http://www.rewitalizacja1.kielce.eu/s,3,Cele_projektu.html dn 9.03.15.
6. <http://www.rewitalizacja2.kielce.eu>, dn. 09.03.2015.
7. Gil-Mastalerczyk J. *Kształtowanie i percepcja miejskiej przestrzeni publicznej - w otoczeniu sacrum*. [w:] BIWA 1 Badania Interdyscyplinarne w Architekturze, monografia konferencyjna, t. 2, B. Komar, J. Biedrońska, A. Szewczenko (red.), Wydział Architektury Politechniki Śląskiej, Gliwice 2015, s. 114.
8. Gyurkovich J. *Znaczenie form charakterystycznych dla kształtowania i percepcji przestrzeni*. Wybrane zagadnienia kompozycji w architekturze i urbanistyce, Seria Architektura, Monografia 258, Wyd. Politechnika Krakowska, Kraków 1999, s. 8.
9. Bohm A. *O budowie i synergii wnętrza urbanistycznych*. Monografia nr 6, Wyd. Politechnika Krakowska, Kraków 1981, s. 7-11.
10. Gehl J. *Miasto dla ludzi*. RAM, Kraków 2014, s. 233-246.

The influence of places of worship on the formation and integration of public spaces in the city

Joanna Gil-Mastalerczyk

Department of Architecture and Town Planning, Faculty of Civil Engineering and Architecture, Kielce University of Technology, e-mail: jmastalerczyk@tu.kielce.pl

Abstract: The aim of article is to present linkages and influence of places of worship (for example religious groups from the Diocese of Kielce – Kielce – city) – as a common cultural heritage, on the formation, integration, development of areas of public spaces in the city. Places of worship, as seen through the centuries witnessed the historic inter-territorial and events often become stimulants for subsequent processes taking place in the urban tissue. Intense urbanization processes, following over the last few years, forcing the necessary transformations of existing structures and involving the modernization, revitalization. Processes should not, however, constitute a threat to the proper functioning of the city, preserving the identity of places of worship, surrounding structures and the spatial and aesthetic values. Should not lead to the abandonment of care for the protection of historic structures educated near the "sacrum" and care for these areas, which constitute a valuable cultural heritage. The complex functional structure of urban, educated around the "sacrum" and the associated attractive public domain, assisting the processes of change and can become a catalyst for the revitalization of the neighboring areas. Integrated into architectural forms that urban legibility assumptions sacred integrate spatial structure of the city. They provide clarity in the collapsing structure of urban space. Foster the creation of a synergy between the two compounds, the formation of harmonious relations of urban space. Promote a new space, being a sign of the place and even cities. They create an image of public spaces, acting attractive and open to different activities functional structures.

Keywords: architecture, sacrum, integration, space of city, town.